

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за
освітньо-професійною програмою «Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«Конкурентоспроможність банків в умовах діджиталізації економіки»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 8

ЦЗФН

АРУТЮНЯН В.А.

Науковий керівник: д.е.н., професор

КОВАЛЕНКО В.В.

ОДЕСА - 2023 р

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Трансформаційні процеси глобалізації та діджиталізації потребують сталого фінансового механізму та довгострокового фінансового забезпечення з боку фінансового сектору економіки для реалізації стратегічних пріоритетів розвитку економіки України. При цьому особлива відповідальність покладається на банківську систему.

На сьогодні вітчизняні банки стикаються з новими викликами, які підсилюють конкурентну боротьбу на фінансовому ринку щодо завоювання сегментних конкурентних позицій. Зазначене викликано воєнною агресією РФ, сплесками пандемії коронавірусу, появою нових гравців у вигляді фінтех-компаній та стартапів.

Банківська система не перебуває в статичному положенні – вона постійно розвивається, як і економічні відносини у суспільстві. На даному етапі підґрунтям розвитку банків є технології діджиталізації, які наразі становлять її фундаментальну основу та створюють конкурентні переваги для банків.

Банки вже накопичили певний досвід і досить обачливо ставляться до впровадження банківських інновацій як конкурентної переваги. Проте, посилення конкуренції щодо використання інноваційних банківських технологій і та трендові зміни вимагають системного підходу до їх впровадження за усіма бізнес-процесами та повним спектром сучасних діджиталізованих технологій, за допомогою якого можливо забезпечити синергетичний ефект досягнення стратегічної мети забезпечення конкурентоспроможності на фінансовому ринку.

Питання конкурентоспроможності банків та діджиталізації банківського бізнесу розглядаються у наукових працях Ю. Заруби, С. Козьменка, Ю. Самборської-Музичко, І. Лютим, О. Мірошніченко, М. Хуторною, Г. Карчевою, В. Коваленко, Ю. Шавло, А. Деркач, А. Гончаренко, Л. Примосткою, О. Вовчак та багатьма іншими.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення методів та інструментів забезпечення конкурентоспроможності банків в умовах діджиталізації економіки.

Відповідно до поставленої мети, *завданнями дослідження є:*

- розкрити сутнісну характеристику конкурентоспроможності банків та діджиталізації;
- систематизувати нормативно-правове поле щодо забезпечення конкурентоспроможності банків;
- провести оцінку фінансових показників діяльності банків України;
- проаналізувати конкурентні переваги банків України в умовах діджиталізації;
- визначити основні орієнтири інноваційної конкурентоспроможності банків в умовах діджиталізації;

- дослідити конкурентоспроможність банків за регіональною світовою ознакою;
- удосконалили напрями оцінки конкурентоспроможності банків.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення конкурентоспроможності банків в умовах діджиталізації економіки.

Предметом дослідження є науково-методичні та прикладні аспекти щодо оцінювання конкурентоспроможності банків в сучасних умовах розвитку ринку банківських послуг.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення теорії систем, сучасні концепції управління конкурентною позицією банку. Залежно від поставленої мети та завдань, у процесі дослідження використовувалися відповідні методи наукового пізнання: аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та наукової абстракції, графічного,

Інформаційну базу дослідження становлять матеріали фахових періодичних видань, закони та нормативно-правові акти органів державної влади, до видання яких віднесено регулювання діяльності банків; дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, аналітичні та статистичні матеріали Національного банку України, фінансова звітність банків, офіційні ресурси мережі Інтернет.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної дипломної роботи апробовані на XXI Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та аспірантів «Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів», м. Черкаси (27 квітня 2023 р.).

Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (83 найменування). Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки. Основний зміст викладено на 74 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 28 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади конкурентоспроможності банків в умовах діджиталізації**» було визначено наступне: конкурентоспроможність банку – це його спроможність ефективно функціонувати у банківському середовищі, що досягається постійним використанням інновацій для формування конкурентних переваг своїм продуктам та послугам на ринку з метою досягнення прибутковості та фінансової стійкості у майбутньому, враховуючи соціальний аспект діяльності банків та загальноекономічне становище держави.

Визначено чинники формування конкурентоспроможності банків. До них віднесено зовнішні та внутрішні. Зовнішні відзначаються конкурентоспроможністю країни та банківської системи в цілому. Внутрішні систематизовано як якість фінансового менеджменту, якість стратегічного

управління; якість маркетингу; кадрове забезпечення; інформаційне забезпечення; технологічне забезпечення.

Встановлено чинники, які впливають на процес діджиталізації – формування концепції, підготовлений персонал та застарілі технології.

Визначено, що діджиталізація – це цілісне переосмислення моделі бізнесу, трансформація всіх процесів і перехід до використання нових інструментів у напрямках і сферах банків, фінансового ринку, ринку, виробництва, економіки, професій, освіти, бізнесу та суспільства.

Обґрунтовано, основні напрями введення діджиталізованих технологій у банківську діяльність, а саме: створення корпоративних комп'ютерних систем; продаж банківських та супроводжуваних послуг у мережі Інтернет; розвиток внутрішньобанківської системи управління та їх автоматизація.

Доведено, що запровадження цифрових технологій у банківський бізнес вимагає врахування трьох позицій: споживача, інвестора та самого банку.

Охарактеризовано нормативно-правове поле, яке характеризує конкурентоспроможність та конкуренцію у банківському бізнесі.

Охарактеризовано методики оцінювання рівня конкурентоспроможності банків, а саме: матричні, графічні, індексні, аналітичні, комплексні та експертні

Основними підходами до оцінювання конкурентоспроможності банківських послуг є: диференціальний, комплексний і змішаний.

У другому розділі **«Оцінювання рівня конкурентоспроможності банків України»** Проведений аналіз кількості банків України за 2019 – 2023 на 01.01. показує, що загальна кількість банків зменшилась на 10 установ, Якщо розглядати динаміку банків зі 100% іноземним капіталом, то зазначимо, що їх зменшилось всього лише на 1 установу, що має суттєвий вплив на конкуренцію між банками.

Оцінка основних показників діяльності банків України на 01.01. 2019 – 2023 рр. показує:

- капітал БСУ до 01.01.2022 р. мав тенденцію до зростання, але вже на 01.01. 2023 р. показує зниження на 37 млрд. грн.;
- зростання за аналізований період зобов'язань в цілому по БСУ на 913,6 млрд. грн., практично на 90%. Суттєве зростання надглядається в банків з державною часткою на 418, 4 млрд. грн., в іноземних банківських груп на 267,8 млрд. грн., та в банках з приватним капіталом склало 415,9, та на більше 244,5 млрд. грн., або в 2.42 рази, показника на 01.01.2019 р.;
- динаміка кількості клієнтів та їх частки, які обслуговуються дистанційно за 2022 – 2023 рр зросло на 7 млн. грн., а кількість відкритих рахунків на 18 млн. шт., це означає, що сьогодні сучасні українці користуються не одним банком, не однією платіжною картою;
- за аналізований період активні операції банків збільшилися на 781,1 млрд. грн. та склали на 01.01. 2023 р. 2716,8 млрд. грн.;
- фінансовий результат БСУ на 01.01.2019 р. складав 17,1 млрд. грн., на 01.01.2020 рік, це показник взагалі збільшився у 3 рази та склав 58,3 млрд.

грн., але у 2020 рік, який характеризується роком пандемії COVID-19 вивів банки на фінансовий результат у 39,7 млрд. грн., а 2020 рік в загальні для банківської системи України виявився максимально прибутковим на рівні 77,4 млрд. грн, перше півріччя 2022 р. НБУ відзвітував про збиток банківської системи на рівні -4,6 млрд. грн., але на вже 01.01.2023 р. +24,7 млрд. грн. чистого прибутку;

- кількість учасників платіжних систем збільшилось 20578 тис. осіб, електронних платіжних засобів 40039 тис. шт. та 01.01.2023 р. склало 108901 тис. шт., а кількість самих електронних засобів на 01.01.2023 р. стало 46020 тис. шт.

Доведено, що до прибуткових банків за 2022 рік, із яких перше місце з великим відривом займає АТ КБ «ПриватБанк» в сумі 30, 3 млрд грн., АТ «Райффайзен Банк» вийшов з прибутком 1,5 млрд. грн., АТ «Ощадбанк» - 0,7 млрд. грн., АБ «Південний» - 0, 4 млрд. грн. сьогодні створюють конкуренцію в діджитал просторі серед інших банків, через краще обслуговування клієнтів, зменшення витрати та ризиків, а також до скорішого адаптування до змінюваних потреб ринку та регуляторів.

Впровадження діджиталізації негативно впливає на існування фізичних відділень банків, за п'ять років аналізу, загальна кількість відділень зменшилась на 2723 та на 01.01.2023 р. склала 5336.

Конкурентоспроможними банками є банки, які мають сервіси для випуску та використання електронних грошей, на початок 2023 р. в Україні 6 найпоширенішими банками, які випускають електронні гроші є АТ «Сенс Банк» (Alfa-Money) , АТ «Таскомбанк» (Максі), АТ «Укргазбанк та АТ «Банк Восток» (Простір), АТ «Райффайзен Банк» та АТ «МТБ Банк» (ХРАУ).

В межах дослідження здійснено аналіз сучасного банківського сектору та визначено, що він прибуває в центрі цифровізації, що спонукає класичні банки для підвищення своєї конкурентоспроможності вкладати великі кошти в нові технології для привабливості свої клієнтів.

На початок 2023 року в Системі BankID НБУ приймає участь 137 учасників – 41 банк-ідентифікатор, 96 абонентів – надавачів послуг та обслуговується понад 99, 8% клієнтів український банків.

Сьогодні банки України активно пропонують та удосконалюють діджитал рішення, як що дозволяє клієнтам здійснювати основні фінансові операції дистанційно, такі як інтернет-банк, мобільний банк, клієнт-банк для юридичних осіб, чат-боти в месенджерах, цілодобовий контакт-центр, банкомати та термінали самообслуговування, поки ще новачками є блокчейн-технології та біометрична ідентифікація.

З порівняльної характеристики мобільних додатків обраних банків на 01.01.2023 р., можемо зробити висновки, що лідерами за завантаженням та якістю є АТ КБ «Приват Банк» та monobank з балами 4,8 та 4,9 відповідно, потім АТ «ПУМБ» та АТ «Райффайзен Банк», найменші бали за користування у АТ «Ощадбанк», кожний мобільний додаток банків пропонує кешбекі за проведеними операціями, але надають за різними умовами.

Використання додатків Viber та Telegram дозволяють банкам спілкуватися з клієнтами, надавати їм фінансові послуги та інформацію про продукти та акції.

Лідерами в мережі Facebook є АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк», а мережі Instagram АТ «ПриватБанк» та Monobank. АТ «Сенс Банк» (Альфа-Банк), кількість користувачів відображає перевагу вікової аудиторії однієї чи іншої соціальної мережі.

Сучасні банки активно використовують та розвивають найновіші банківські технології, такі як «технологія блокчейн», «технологія банкінг в хмарах», «технологія шерінг», «технологія краудфандинг», «технологія open-банкінг».

Використання штучного інтелекту для банківського сектора є необхідним кроком для адаптації до сучасних вимог ринку та потреб споживачів. Штучний інтелект дозволить банкам стати ближчими до своїх клієнтів, надавати їм кращий досвід та створювати додану вартість для свого бізнесу.

У третьому розділі **«Напрями забезпечення конкурентоспроможності банків»** розглянуто міжнародний досвід забезпечення конкурентоспроможності банків з позиції основних показників діяльності за регіонами світу. Обґрунтовано заходи щодо розробки антикризових заходів щодо забезпечення конкурентоспроможності банків.

Доведено, що вторгнення росії в Україну посилює проблеми з ланцюжками поставок та нестачу сировинних товарів у всьому світі. Окрім економічних наслідків, у найближчі місяці та роки це створить особливі проблеми для міжнародних банків, які працюють у росії та Україні та пов'язані з ними, оскільки вони повинні долати операційні проблеми та посилений режим санкцій.

Для створення конкурентних переваг, тенденції, які прослідковуються у міжнародному банківському бізнесі, посиленої уваги потребують нетрадиційні банківські послуги. Особливо це стосується лізингу та факторингу.

Визначено, що кризові явища, які супроводжують банківську діяльність в останні роки, вимагають від банків розробки програми дієвих антикризових заходів протистояння ними для підтримки конкурентних позицій на ринку.

Обґрунтовано методичний підхід до формування антикризової програми, який містить у собі наступні позиції: визначення цілей і завдань антикризової програми та їх взаємозв'язок зі стратегіями розвитку банку за усіма напрямками бізнесу, а також їх узгодження з державними антикризовими заходами, що використовуються для регулювання банківської системи; структура антикризової програми: перелік розділів, вимоги до їх змісту та взаємозв'язку з урахуванням внутрішньо- та зовнішньо спрямованих антикризових заходів; розробка технології процесу реалізації антикризової програми; розробка методичних вказівок до розрахунку певних показників, що характеризують параметри антикризових заходів та форм

контролю за їх виконанням; організаційний механізм розробки та реалізації антикризової програми – визначення антикризових компетенцій серед учасників даного процесу; формування фінансово-економічного механізму розробки та реалізації антикризової програми; методи та форми соціально-психологічного супроводження розробки та реалізації антикризової програми; інформаційно-методичне забезпечення розробки антикризової програми; послідовність внесення змін в антикризову програму.

Систематизовано антикризові заходи, що розробляються у межах цільової антикризової програми, які в свою чергу призначені для вирішення певного переліку проблем та виступають інструментом реалізації місії та цілей функціонування системного банку та забезпечення його існування в довгостроковій перспективі, а саме: організаційно-правові, фінансово-економічні, технологічно-операційні, маркетингова політика, техніко-технологічні, управління персоналом та визначення соціальної відповідальності.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження обґрунтовано теоретико-методичні підходи щодо коонкурентоспроможності банків в умовах діджиталізації економіки та розроблені практичних рекомендації щодо удосконалення методів та інструментів забезпечення конкурентоспроможності банків. Зроблені наступні висновки.

1. Було розглянуто категорії «конкурентоспроможність банків» та «діджиталізація» та їх взаємозв'язок. Доведено, що для підтримки конкурентоспроможності на ринку банківських послуг, банки повинні використовувати та впроваджувати нові діджитал рішення у напрямках і сферах банків, фінансового ринку, ринку, виробництва, економіки, професій, освіти, бізнесу та суспільства.

2. Визначено, що конкурентоспроможність банків регламентується нормативно-правовими нормами НБУ та Євросоюзом, які визначають діяльність банків, і тим самим встановлюють вимоги щодо забезпечення їх конкурентоспроможності.

3. Проведена оцінка фінансових результатів БСУ за період 01.01.2019 – 2023 рр. дає підставу стверджувати, що впровадження банківських реформ з боку НБУ були вірними та рішучими. Результативність БСУ вже з початку 2019 р. починає бути позитивною та з кожним роком прибутковість БСУ має тенденцію до зростання. З початку повномасштабної війни НБУ провів суттєві обмеження, що в свою чергу підтримало банки та на 01.01.2023 р. БСУ відзвітувала про +24,7 млрд. грн.

4. Доведено, що реалізація діджитал рішень в банках України є необхідною умовою для підтримання конкурентоспроможності та сталого розвитку фінансового сектору країни в умовах глобальної цифрової трансформації економіки. В сучасних реаліях для успішної реалізації

діджитал рішень в банках України необхідно враховувати наступні аспекти: стратегічна визначеність, організаційна готовність, технологічні платформи.

5. Результати проведеного дослідження підтверджують, що сьогодні банки України активно пропонують та удосконалюють діджитал рішення, як що дозволяє клієнтам здійснювати основні фінансові операції дистанційно, такі як інтернет-банк, мобільний банк, клієнт-банк для юридичних осіб, чат-боти в месенджерах, цілодобовий контакт-центр, банкомати та термінали самообслуговування, поки ще новаціями для банків є блокчейн-технології та біометрична ідентифікація.

6. Проведено характеристика міжнародної конкурентоспроможності за регіонами світу та визначено, що поглиблення інтеграційних процесів суттєво вплинуло на розвиток і трансформацію конкурентоспроможності банківського сектора країн Євросони відповідно до нових умов ринку. Центральні банки, зокрема Федеральна резервна система США, Європейський центральний банк і Банк Англії здійснюють чітку програму підвищення відсоткових ставок і починають згортати заходи стимулювання, прогнозовано, що відбувається нова економічна фаза.

7. Рекомендовано, використовувати антикризові заходи, які може застосовувати банк, без обмежень від форми власності та географічного розташування.